

UBAS Nordisk
Universitetet i Bergen Arkeologiske Skrifter

Fra funn til samfunn
Jernalderstudier tilegnet Bergljot Solberg
på 70-årsdagen

Knut Andreas Bergsvik og Asbjørn Engevik jr. (red.)

UNIVERSITETET I BERGEN

1

UBAS – Universitetet i Bergen Arkeologiske Skrifter. Nordisk 1

Copyright: Forfatterne.

Arkeologisk institutt, Universitetet i Bergen
Postboks 7800
5020 Bergen
Norge
www.hf.uib.no/arkeologisk

ISBN: 82-90273-78-9
ISSN: 1503-9811

Redaktører for denne boken

Knut Andreas Bergsvik
Asbjørn Engevik jr.

Redaksjon for serien UBAS

Terje Østigård
Lars Forsberg
Janicke Zehetner

Layout

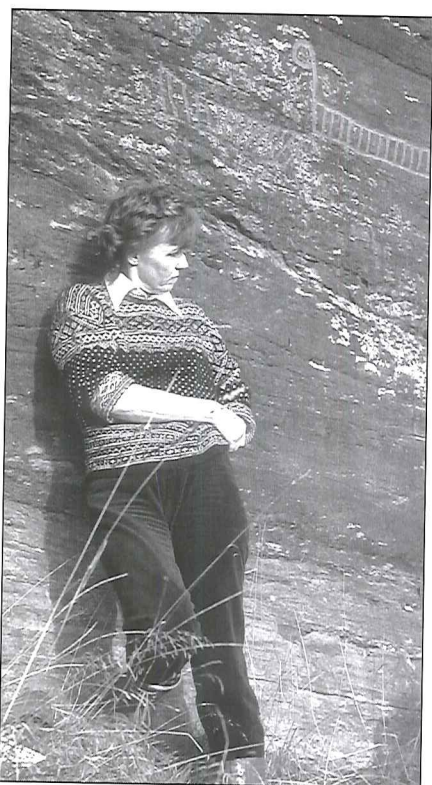
Christian Bakke og Jan Kåre Wilhelmsen, Formidlingsavdelingen,
Universitetet i Bergen
Foto av Bergljot Solberg: Magnus Vabø, Formidlingsavdelingen, UiB
Forside/omslag: Arkikon, www.arkikon.no

Trykk

PDC Tangen
Papir: Galerie Art Silk 130 g.
Fonter: Adobe Garamond og Myriad

Beryl Solbey

*Bergljot ved helleristningene
i Vangdal i Hardanger under
grunnfagsekskursjon, våren 1984
(foto: Knut Andreas Bergsvik)*

*På doktormiddagen i 1984. Hans Davanger overrekker
kopi av et spyd med damascering. Sigmund Alsaker sitter i
bakgrunnen (foto: Ann Mari Olsen).*

*På hovedfagsekskursjon i London i 1985. Fra venstre: Jan G. Auestad, Bernt Riveisrud (delvis skjult bak Jan), Lars
Erik Narmo, Jochen Komber, Bergljot, Evy Berg, Eva Moberg og Signe Hvoslef Krüger (foto: Knut Andreas Bergsvik).*

Forord

Den 7. juli 2005 fyller professor Bergljot Solberg 70 år og går av for aldersgrensen.

I anledning denne dagen ønsket vi å hedre henne med et festskrift. Invitasjon ble sendt ut og det viste seg snart at mange kollegaer både fra inn- og utland ville bidra med artikler.

Bergljot er en svært allsidig forsker som har arbeidet med tema fra ulike perioder. Likevel er det jernalderen som ligger hennes hjerte nærmest og hun har skrevet en lang rekke avhandlinger og artikler om denne perioden. For dette har hun høstet både nasjonal og internasjonal anerkjennelse. Blant annet er hun forfatter av oversiktsverket «Jernalderen i Norge» som ble utgitt i 2000. Bergljot er uten tvil en av landets fremste empirikere med en fremragende kunnskap om- og innsikt i norsk jernalders materiale. Det var derfor også naturlig å velge jernalderen som tema for festskriftet.

For det som preger Bergljots forskning er nettopp hennes grundige empiriske studier kombinert med en vilje og evne til å syntetisere; *til å si noe om mennesker og samfunn ved hjelp av det arkeologiske materialet*. Vi har derfor oppfordret forfatterne til å skrive i Bergljots ånd, altså å ha en god empirisk basis og samtidig tolke materialet inn i en samfunnskontekst. Dette føler vi at forfatterne i stor grad har lyktes med. Hovedtittelen «Fra funn til samfunn» mener vi derfor er dekkende for denne boken.

Bergljot tok sin magistergrad i 1976 og ble Dr. philos. i 1984. Hun har vært knyttet til Universitetet i Bergen siden 1982. Fra 1989 har hun vært professor i arkeologi. Hennes arbeid har vært delt mellom museal virksomhet på Bergen Museum (tidligere Historisk museum) og undervisning ved Arkeologisk institutt. Ved siden av å ha hatt mange lokale, nasjonale og internasjonale verv har hun vært styrer på museet/instituttet mellom 1994 og 1998. Hun er også medlem av Det Norske Videnskaps-Akademi og Deutsches Archäologisches Institut. I 2004 ble hun også tildelt æresmedlemskap i Det Norske Arkeologmøtet (NAM). Bergljot har gjennom sitt arbeid alltid utmerket seg med stor arbeidsvilje og ansvarsfølelse, både i forhold til sitt eget forskningsarbeid, i sin undervisning av arkeologistudenter – og ikke minst i gjennom veiledning av studenter på alle nivåer.

Redaksjonen ønsker å takke de personer og institusjoner som har subskribert på skriftet, og på denne måten har bidratt til at det kunne trykkes. Vi takker også redaksjonsutvalget ved Arkeologisk institutt, ved Terje Østigård, som stilte UBAS til disposisjon. Arkeologisk institutt, spesielt styrer, professor Lars Forsberg, kontorsjef

---

Arne Mykkeltveit og førstefullmektig Marit Ullestad Nilsen takkes for hjelp og støtte under redaksjonsarbeidet. Avdelingsingeniørene Hans Davanger, Ellinor M. Hoff og Svein Skare, arkivar Sonja Innselset og forsker Kari Klæboe Kristoffersen ved Bergen Museum skal ha stor takk for hjelp til arbeidet med illustrasjoner og billedmateriale. Takk går også til fakultetsbibliotekar Astrid Utne for hjelp med bibliografien. Stipendiat Melanie Wrigglesworth ved Bergen Museum takkes for å ha gjennomgått de engelske tekstene.

Trykkingen av festskriftet er finansiert av Historisk-filosofisk fakultet, Arkeologisk institutt, og de kulturhistoriske samlinger ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen.

Til slutt vil vi særlig takke alle forfatterne som har gjort dette festskriftet mulig. Den store responsen viser tydelig at mange ønsket å være med på å hedre Bergljot som kollega. En kollega som gjennom en lang arkeologisk karriere har vært – og fortsatt vil være – en inspirasjonskilde til forskning omkring forhistoriens mennesker og samfunn. Med denne boken vil vi gratulere deg med dagen og ønsker deg alt godt i årene som kommer!

Bergen, 15.04.2005

Knut Andreas Bergsvik

Asbjørn Engevik jr.

Tabula Gratulatoria

Svein Ove Agdestein, Bergen
Sigmund Alsaker, Rørvik
Liv Margareth Alver, Alversund
Hilde Rigmor Amundsen, Oslo
Oddmund Andersen, Drag
Kent Andersson, Stockholm
Anders Andrén, Stockholm
Nils Anfinset, Bergen
*Archäologische Landesmuseum,
Schleswig*
*Arkeologisk institutt, Universitetet i
Bergen*
Arkeologisk museum i Stavanger
Birgit Arrhenius, Stockholm
Jan G. Auestad, Stavanger
Ingvild Austad, Sogndal
Tom Baefverfeldt, København
Randi Barndon, Bergen
Jan Bemmann, Bonn
Evy Berg, Oslo
Vigdis Berge, Bergen
Jan Berge, Bergen
Bergen Museum, Universitetet i Bergen
Jostein Bergstøl, Oslo
Knut Andreas Bergsvik, Bergen
Reidar Bertelsen, Tromsø
Kari Støren Binns, Trondheim
Lars Øyvind Birkenes, Bergen
Hein Bjartmann Bjerck, Trondheim
Tore Bjørgo, Bergen
Ragnar Bjørnstad, Lillehammer
Claus von Carnap-Bornheim,
Schleswig
Rasmus Brandt, Oslo
Nils Georg Brekke, Bergen

Jan Brendalsmo, Oslo
Stefan Brink, Uppsala
Sigmund Bødal, Førde
Ragnar L. Børsheim, Stavanger
Horst W. Böhme, Marburg
Sissel Carlstøm, Hemsedal
Ann Christensson, Bergen
Axel Christophersen, Trondheim
Solveig Roti Dahl, Bergen
Kristoffer Dahle, Hønefoss
Elin Dalen, Oslo
Charlotte Damm, Tromsø
Hans Davanger, Bergen
Tania Dickinson, York
Søren Diinhoff, Bergen
Liv Helga Dommasnes, Bergen
Ole Egil Eide, Bergen
Øystein Ekroll, Trondheim
Bengt Elfstrand, Linköping
Asbjørn Engevik jr., Bergen
Arne Espelund, Trondheim
Charlotte Fabech, Århus
Aud og Arthur Fasteland, Bergen
Anne og Tryggve Fett, Bergen
Kristin Agathe Fjelberg, Bergen
Lars Forsberg, Bergen
Lars Forseth, Sparbu
Per Ditlef Fredriksen, Bergen
Eskil Følstad, Verdal
Jan Magne Gjerde, Tromsø
Berit Gjerland, Førde
Håkon Glørstad, Oslo
Anne-Sofie Gräslund, Uppsala
Geir Grønnesby, Trondheim
Sigrid Mannsåker Gundersen, Bergen

Lil Gustafson, Oslo
Henriette Hafsaas, Bergen
Dagny Haga, Hammerfest
Anders Hagen, Bergen
Heidi Handeland, Etne
Morten Hanisch, Sarpsborg
Ulla Lund Hansen, København
Gitte Hansen, Bergen
Tom H. Haraldsen, Skreia
Anita Haugen, Bergen
Martinus A. Hauglid, Bodø
Åsa Dahlin Hauken, Stavanger
Lotte Hedeager, Oslo
Bjørn Hebba Helberg, Tromsø
Catherine Hills, Cambridge
John Hines, Cardiff
*Historisk-filosofisk fakultet,
Universitetet i Bergen*
Kari Loe Hjelle, Bergen
Tove Hjørungdal og
Raimond Thørn, Göteborg
Ellinor M. Hoff, Bergen
Ellen Høigård Hofseth, Oslo
Ingunn Holm, Bergen
Alf Tore Hommedal, Bergen
Linda Terese Balevik Hommedal,
Voss
Terje B. Hovland, Oslo
Anne Karin Hufthammer, Bergen
Mari Høgestøl, Stavanger
Randi Haaland, Bergen
Birgitta Hårdh, Lund
Svein Indrelid, Bergen
Sonja M. Innselset, Bergen
*Institutt for arkeologi, konservering og
historiske studier, seksjon for arkeologi,
Universitetet i Oslo*
Frode Iversen, Bergen
Siri Jansen, Bergen
Atle Jenssen, Bergen
Live Johannessen, Bergen
Arne B. Johansen, Trondheim

Kristine Beate Johansen, Oslo
Heidi Joki, Bergen
Lise Bender Jørgensen, Trondheim
Therese Jåtten, Bergen
Sigrid Kaland, Bergen
Christoph Kilger, Oslo
Øyunn Kleiva, Molde
Else Johansen Kleppe, Bergen
Christoffer Knagenhjelm og
Trude Knutzen, Bergen
Egge Knol, Groningen
Kristian Kristiansen, Göteborg
Kari Klæboe Kristoffersen, Bergen
*Kulturhistorisk museum,
Universitetet i Oslo*
Espen Kutschera, Bergen
Morten Kutschera, Bergen
Mons Kvamme, Bergen
Kristina og Jan Peder Lamm,
Stockholm
Bjarte S. Larsen, Bergen
Marion Fjelde Larsen, Trondheim
Arne J. Larsen, Bergen
Stein Ugelvik Larsen, Bergen
Lars Larsson, Lund
Vibeke Lia, Bergen
Ragnar Orten Lie, Molde
Grete Lillehammer, Stavanger
Arnvid Lillehammer, Stavanger
Torill Christine Lindstrøm, Bergen
Inger Alice L. Loftesnes, Bergen
Kari Gaarder Losnedal, Bergen
Jørgen Lund, Århus
Øyvind Lunde, Trondheim
Inga Lundström, Skara, Sverige
Trond Klungseth Lødøen, Bergen
Trond Løken, Stavanger
Bente Magnus, Stockholm
Gro Mandt, Bergen
Lyder Marstrander, Oslo
Vibeke Vanderup Martens og
Jes Martens, Oslo

Irmelin Martens, Oslo
 Trond Meling, Trondheim
 Egil Mikkelsen, Oslo
 Eva Moberg, Førde
 Dagfinn Moe, Bergen
 Petter B. Molaug, Oslo
 Mona Mortensen, Bergen
Museumsprosjektet, Oslo
 Else Mundal, Bergen
 Leidulf Mydland, Oslo
 Sigrid Samset Mygland, Bergen
 Bjørn Myhre, Stavanger
 Arne Mykkeltveit, Bergen
*Møre og Romsdal fylke,
 kulturavdelinga*
 Lars Erik Narmo, Bodø
*Niedersaechsisches Institut für
 historische Kuestenforschung,
 Wilhelmshaven*
 Einar Niemi, Tromsø
 Marit Ullestad Nilsen, Bergen
 Elisabeth og Jarl Nordbladh,
 Göteborg
 Sæbjørg Walaker Nordeide, Bergen
 Siw H. Nordgård, Skjeberg
 Norsk Skogmuseum, Elverum
 Karianne Foss Nygaard, Bergen
 Signe E. Nygaard, Bergen
 Jenny-Rita Næss, Stavanger
 Ole-Magne Nøttveit, Bergen
 Asle Bruen Olsen, Bergen
 Dag Erik Olsen, Bergen
 Inger-Marie Olsrud, Moss
 Atle Omland, Oslo
 Arnfrid Opedal, Stavanger
 Christian-Emil Ore, Oslo
 Kristian Pettersen, Trondheim
 Lars Pilø, Oslo
 Anders M. Rabben, Bergen
 Per H. Ramqvist, Umeå
 Morten Ramstad, Tromsø
 Kjersti Randers, Oslo

Ambjørg Reinsnos, Bergen
 Heid Gjøstein Resi, Oslo
Riksantikvaren, Oslo
*Riksantikvarieämbetet i Sverige, UV-
 Öst, Linköping*
 Bjørn Ringstad, Molde
 Jytte Ringtved, Århus
 Knut M. Rio, Bergen
 Perry Rolfsen, Oslo
 Christian L. Rødsrud, Oslo
 Preben Rønne, Trondheim
 Magne Samdal, Drøbak
 Audhild Schanche, Kautokeino
 Berit J. Sellevold, Oslo
*Senter for Middelalderstudier,
 Universitetet i Bergen*
 David N. Simpson, Bergen
 Marianne Skandfer, Tromsø
 Birgitte Skar, Oslo
 Svein Skare, Bergen
 Irene Skauen, Lillehammer
 Dagfinn Skre, Oslo
 Anne Kari Skår og
 Geir Sør-Reime, Stavanger
 Ingrid Smedstad, Oslo
 Kalle Sognnes, Trondheim
 Brit Solli, Tromsø
 Anne Stalsberg, Trondheim
 Christine Stene, Gamle Fredrikstad
 Lars F. Stenvik, Trondheim
*Stiklestad Nasjonale Kultursenter,
 Verdal*
 Tor-Kristian Storvik, Bergen
 Frode Storås, Bergen
 Eldrid Straume, Oslo
 Frans-Arne Stylegar, Tveit
 Nils Ole Sundet, Bergen
 Bjørnar Sæbø, Bergen
 Helge Sørheim, Stavanger
 Rebecca Teigland, Notodden
 Henrik Thrane, Frederiksberg
 Ole Tveiten, Bergen

Kjell Arne Valvik, Bergen
Luc van Impe, Leuven
Helle Vandkilde, Århus
W.J.H. Verwers, Amersfoort
Siv Vikestrand, Bergen
Leif Håvard Vikshåland, Oslo
Vitenskapsmuseet NTNU, Trondheim
Henrik von Achen, Bergen
Elizabeth Jan Warren, Bergen
Tor Arne Waraas, Bergen
Christer Westerdal, Kristiansand
Melanie Wrigglesworth, Bergen
Sigrun Wølstad, Bergen
Ingrid Ystgaard, Oslo
Torun Zachrisson, Stockholm
Janicke Zehetner, Bergen
Haio Zimmermann, Wilhelmshaven
Camilla Zinsli, Bergen
Erik Østby, Bergen
Terje Østigård, Bergen
Einar Østmo, Oslo
Ingvild Øye og Knut Helle, Bergen
Anne Ågotnes, Bergen
Jan Aakvik, Molde

Innhold

Forord	7
Tabula Gratulatoria	9
To store prosjekter som ikke ble realisert <i>Anders Hagen</i>	15
Verning og fjerning – utilsiktede konsekvenser av kulturminneloven av 1905? <i>Frode Iversen</i>	21
Arkeologi på nett – om Internett som kanal for forskningsformidling <i>Kari Klæboe Kristoffersen</i>	35
Kårstad i Stryn – møteplass for ulike kultradisjoner i eldre jernalder? <i>Gro Mandt</i>	51
Skålgropene i Valdres og indre Sogn – ikkje berre «stølsristningar»? <i>Sonja M. Innselset</i>	69
Pollenanalyse – en nødvendig metode for å forstå jernalderens jordbrukslandskap <i>Kari Loe Hjelle</i>	91
Den førromerske jordbruksbosetning på Moflaten ved Ørsta <i>Søren Diinhoff</i>	105
Protosamiska och samiska boplatser i Norrland under tidig metalltid – några tolkningsförslag <i>Lars Forsberg</i>	121
Malm, slagg eller noe midt i mellom? Mot en oppklaring av jernvinnas mysterier <i>Arne Espelund & Live Johannessen</i>	153
Norske relieffspenner fra folkevandringstiden med innrisset dekor og runer på baksiden <i>Eldrid Straume</i>	167

Bunndekor på spannformede leirkar	189
– pynt, produksjonsmerke eller symbol? <i>Asbjørn Engevik jr.</i>	
Iron Age house remains from mountain areas in inner Sogn, Western Norway	209
<i>Tore Bjørge</i>	
Kulturdualisme i vestnorsk jernalder	229
<i>Knut Andreas Bergsvik</i>	
Gildehallen på Aure	259
<i>Bjørn Ringstad</i>	
Kriger i en overgangstid	279
<i>Bjørn Myhre</i>	
Three riders coming to Vendel	307
<i>Birgit Arrhenius</i>	
Et vikingtids tunanlegg på Hjelle i Stryn	319
– en konservativ institusjon i et konservativt samfunn <i>Asle Bruen Olsen</i>	
Håndverk, kunst og kunnskap	357
– noen komparative perspektiver på smedens sosiale identitet i jernalderen <i>Randi Barndon</i>	
Symbolik för lycka och skydd	377
– vikingatida amulethängen och deras rituella kontext <i>Anne-Sofie Gräslund</i>	
Kammer, kjønn og kontekst	393
<i>Ingvild Øye</i>	
Bibliografi Bergljot Solberg 1976–2004	417
Forfatternes adresser	425